

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 360/2020-32

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Petra Straku (sudca spravodajca) a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpeného advokátskou kanceláriou [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], proti uzneseniu Okresného súdu Trebišov č. k. 14C/48/2012-448 z 8. júna 2020 takto

rozhodol:

1. Uznesením Okresného súdu Trebišov č. k. 14C/48/2012-448 z 8. júna 2020 **bolo porušené** základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a jeho právo na spravodlivý súdny proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Okresného súdu Trebišov č. k. 14C/48/2012-448 z 8. júna 2020 **sa zrušuje a vec sa vracia** tomuto súdu na ďalšie konanie.
3. Okresný súd Trebišov **je povinný** nahradiť sťažovateľovi trovy konania **375,24 eur** a zaplatiť ich advokátovi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

Odôvodnenie:

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 18. augusta 2020 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Okresného súdu Trebišov (ďalej len „okresný súd“) č. k. 14C/48/2012-448 z 8. júna 2020 (ďalej len „napadnuté rozhodnutie“). Sťažovateľ navrhuje, aby ústavný súd vyslovil porušenie jeho v tomto bode označených práv, napadnuté rozhodnutie zrušil a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie. Zároveň navrhuje, aby mu boli priznané trovy konania.

2. Z ústavnej sťažnosti a príloh k nej pripojených vyplýva, že sťažovateľ vystupuje v konaní pred okresným súdom sp. zn. 14C/48/2012 o náhradu škody v pozícii žalobcu. V tomto konaní bolo sťažovateľovi uznesením okresného súdu č. k. 14C/48/2012-366 z 13. marca 2019 priznané oslobodenie od súdnych poplatkov v celom rozsahu. Nálezom ústavného súdu č. k. IV. ÚS 169/2019-33 z 13. februára 2020 bolo konštatované, že v konaní okresného súdu sp. zn. 14C/48/2012 boli porušené základné práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právo na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru a bolo mu priznané finančné zadost'učinenie 3 000 eur. Napadnutým rozhodnutím z 8. júna 2020 okresný súd následne odňal sťažovateľovi oslobodenie od platenia súdnych poplatkov v plnom rozsahu, pretože podľa jeho názoru sa vyplatením finančného zadost'učinenia 3 000 eur, ku ktorému došlo 28. mája 2020, pomery sťažovateľa zmenili takým spôsobom, že oslobodenie od súdneho poplatku aktuálne nie je opodstatnené (bod 7 napadnutého uznesenia).

II.

Argumentácia sťažovateľa

3. Sťažovateľ poukazuje na nález Ústavného súdu Českej republiky č. k. IV. ÚS 289/03 z 31. augusta 2004, podľa ktorého pokiaľ súdy neoslobodia od súdneho poplatku niekoho, kto by mal byť oslobodený, porušujú tým právo na prístup k súdu. Zdôrazňuje, že pri odňatí oslobodenia od súdnych poplatkov okresný súd vôbec neskúmal jeho aktuálne majetkové pomery a rozhodol iba na tom základe, že mu bolo priznané a vyplatené finančné zadost'učinenie 3 000 eur za porušenie základného práva na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote. Táto jednorazová platba nemá vplyv na jeho celkové majetkové pomery. Napadnutému rozhodnutiu vytýka svojvôľu a vníma ho ako „pomstu“ voči sťažovateľovi, že uspel so svojou predchádzajúcou ústavou sťažnosťou. Považuje za scestné, aby porušenie jeho základného práva na prejednanie jeho veci v primeranej lehote okresným súdom mu bolo následne okresným súdom dávane na ťarchu tým, že mu je odňaté oslobodenie od súdnych poplatkov. Poukazuje tiež na potrebu ďalšieho znaleckého dokazovania v danej veci, ktoré vyvolá povinnosť zložiť preddavky na znalečné. Argumentuje tým, že hoci mu nebol zamedzený prístup k súdu v absolútnom slova zmysle, napadnuté rozhodnutie ohrozuje riadne uplatňovanie jeho práv v súdnom konaní, pretože tieto preddavky na znalečné nebude môcť zaplatiť.

III.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľky

4. K ústavnej sťažnosti sa vyjadril okresný súd listom č. k. 1SprV/399/2020-21 z 8. októbra 2020, v ktorom uviedol, že nie je v jeho kompetencii posudzovať správnosť napadnutého rozhodnutia. Za dôvod na odňatie oslobodenia od súdnych poplatkov považuje vyplatenie finančného zadost'učinenia 3 000 eur sťažovateľovi. Toto odňatie oslobodenia však nemalo vplyv na ďalší procesný postup súdu, lebo napriek tomu, že sťažovateľ nezložil preddavok na znalečné, okresný súd vo veci ďalej konal, znalca ustanovil a následne vo veci rozhodne. Vo veci samej rozhodne aj o trovách konania vrátane trov znaleckého dokazovania, s ktorými sa bude musieť vysporiadať napriek tomu, že neboli pokryté preddavkom. Okresný súd súhlasil s tým, aby ústavný súd upustil od ústneho pojednávania o prijatej sťažnosti.

5. Okresný súd k svojmu vyjadreniu pripojil aj vyjadrenie zákonnej sudkyne [REDAKOVANÉ] č. k. 1SprV/399/2020 zo 7. októbra 2020, v ktorom zákonná sudkyňa poprela, že by jej rozhodnutie bolo možné považovať za „pomstu“ sťažovateľovi a jej postup v konaní za scestný. Podľa jej názoru pri rozhodovaní o odňatí oslobodenia od súdnych poplatkov nie je podstatný zdroj nadobudnutia finančných prostriedkov, ale disponovanie dostatočnou finančnou sumou. Priznané finančné zadostučinenie mohol sťažovateľ použiť na preukázanie svojho tvrdenia v konaní vo veci samej, a to predložením súkromného znaleckého posudku. Zdôraznila, že sťažovateľovi okresný súd neuložil povinnosť zložiť preddavok na trovy dôkazu, a preto nie je možné konštatovať, že by sťažovateľovi uprel právo na spravodlivý proces. V rozhodnutí o veci samej sa zároveň súd vysporiada aj s trovami dôkazu.

6. Vo svojej replike zo 7. decembra 2020 sťažovateľ zotrval na sťažnostnej argumentácii. Pripomenul, že napáda zrušenie oslobodenia od súdnych poplatkov v celom rozsahu, a nie iba pokiaľ ide o preddavok na znalečné.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

7. Medzi základným právom podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a právom na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru nie je podstatný rozdiel. Uvedené porušenie oboch základných práv preto ústavný súd skúma spoločne.

8. Do obsahu základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru patrí aj právo každého, aby sa v jeho veci rozhodlo podľa príslušnej zákonnej úpravy, ktorá je správnym spôsobom vyložená a aplikovaná. Každý ma teda právo na to, aby sa v jeho veci vykonal ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy, ktorý predpokladá použitie ústavne súladne interpretovanej platnej a účinnej normy na zistený stav veci. V zmysle svojej judikatúry považuje ústavný súd za protiústavné aj arbitrárne tie rozhodnutia, odôvodnenie ktorých je úplne odchylné od veci samej alebo extrémne nelogické so zreteľom na preukázané skutkové a právne skutočnosti (IV. ÚS 150/03, I. ÚS 301/06). Rovnako o takýto stav ide aj vtedy, ak závery, ktorými sa všeobecný súd vo svojom rozhodovaní riadil, by zásadne popreli účel a význam zákonného predpisu (I. ÚS 13/00, I. ÚS 88/07). Ústavný súd preto musel ďalej skúmať, či sú závery, ktoré prijal vo veci okresný súd, ústavne udržateľné.

9. Podstatou veci, ktorú riešil okresný súd, je záver okresného súdu, podľa ktorého vyplatené finančné zadostučinenie, ktoré bolo sťažovateľovi priznané ústavným súdom pre porušenie jeho základných práv, odôvodňuje odňatie oslobodenia od súdnych poplatkov sťažovateľovi, pretože sa tým menia jeho majetkové pomery. S týmto záverom sa ústavný súd v žiadnom prípade nestotožňuje.

10. Finančné zadostučinenie má povahu peňažnej kompenzácie za porušenie základných práv sťažovateľa, ktoré ústavný súd priznáva v situácii, keď nápravu a dôsledky tohto porušenia nie je možné dosiahnuť inak. Ide teda o poskytnutú náhradu za už porušené právo (ujmu na základných právach) a jej vyplatením sa len kompenzuje toto porušenie, pretože je to slušné a iný spôsob nápravy nie je k dispozícii, resp. nie je pre plné odškodnenie sťažovateľa postačujúci. Nie je preto možné súhlasiť so záverom, že by sa vyplatením finančného zadostučinenia menili majetkové pomery sťažovateľa, pretože vyplatené finančné zadostučinenie

má celkom iný charakter – ide o relatívne odškodnenie morálnej ujmy, a teda primárne ide o satisfakciu. Kompenzuje ujmu, ktorú sťažovateľovi spôsobil (zásadne) štát.

11. Inými slovami možno povedať, že po vyplatení finančného zadost'učinenia by mal byť sťažovateľ, ktorého ujma na základných právach bola takto odškodnená, v podstate v rovnakej alebo porovnateľnej situácii, akoby k ujme na jeho základných právach nedošlo, a teda by nebolo čo v takom prípade finančným zadost'učinením kompenzovať. Medzi oboma týmito situáciami sťažovateľa nie je podstatný rozdiel, a preto na finančné zadost'učinenie pre účely rozhodovania o priznaní oslobodenia od platenia súdnych poplatkov a odnímaní tohto oslobodenia nie je možné prihliadať. Všeobecný súd môže preto nepriznať alebo odňať oslobodenie od súdnych poplatkov, len pokiaľ by to odôvodňovali sťažovateľove majetkové pomery bez zohľadnenia vyplateného finančného zadost'učinenia.

12. Nie sú preto správne úvahy okresného súdu, že by mal vyplatené finančné zadost'učinenie sťažovateľ využiť na uplatňovanie svojich práv v konaní pred okresným súdom, určitým spôsobom ho investovať (do súkromného znaleckého posudku) a pod. Štát nesmie sťažovateľovi vnucovať svoju predstavu, ako treba s touto čiastkou morálnej satisfakcie naložiť.

13. Navyše, porušovateľom základných práv sťažovateľa bol okresný súd (teda štát). Nemôže mať preto štát ako príjemca súdnych poplatkov žiadnu ďalšiu výhodu z toho, že bol sťažovateľovi nútený poskytnúť náhradu za utrpenú ujmu na jeho právach, ktorou výhodou je úhrada súdnych poplatkov a trov dokazovania vrátane preddavkov na trovy dôkazu.

14. Rovnaký záver vyplýva aj z princípu, podľa ktorého nikomu nemôže byť spôsobená ujma na právach pre to, že uplatňuje svoje základné práva a slobody (čl. 12 ods. 4 ústavy).

15. Navyše treba zohľadniť aj potrebu, aby súd zachoval nielen svoju nestrannosť, ale aj zdanie svojej nestrannosti. Nestrannosť súdu a sudcu okrem iného znamená nielen to, že súd je objektívne nestranný, ale že sa aj ako nestranný musí javiť. Keďže v konaní o ústavnej sťažnosti vystupoval okresný súd ako porušovateľ základných práv sťažovateľa, a teda sa dostal do určitého „napätého“ vzťahu k sťažovateľovi, je potreba zachovania nestrannosti sudcu a zdania jeho nestrannosti (aby sa ako nestranný aj javil) o to väčšia a vyžaduje si obzvlášť starostlivý prístup. Ústavný súd pritom netvrdí, že by úspech v konaní o ústavnej sťažnosti voči súdu mal predstavovať zároveň dôvod pre zaujatosť toho-ktorého sudcu, pričom je vedený predstavou o profesionálnom prístupe sudcov k riešeniu ako sporov, tak aj ústavných sťažností pred ústavným súdom, avšak zhoršovanie postavenia sťažovateľa v ďalšom konaní (ktoré navyše nie je dôvodné) by zdanie nestrannosti mohlo neželaným spôsobom naštrbiť.

16. Z týchto dôvodov ústavný súd odňatie oslobodenia od súdnych poplatkov odôvodnené vyplateným finančným zadost'učinením priznaným ústavným súdom pre porušenie sťažovateľových základných práv považuje za ústavný zásah do základných práv sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru. Na tom nič nemení ďalší postup okresného súdu, keď tento neuložil sťažovateľovi povinnosť platiť preddavok na trovy dôkazu, pretože pre takúto úľavu po odňatí oslobodenia od súdnych poplatkov viac niet miesta.

17. Keďže sťažovateľ dôvodne namieta, že okresný súd rozhodol na základe nesprávneho právneho posúdenia veci, ktoré má zároveň dopad na základné práva sťažovateľa, ústavný súd vyslovil porušenie základných práv sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku nálezu).

18. Vychádzajúc z čl. 127 ods. 2 ústavy, vzhľadom na vyhovenie sťažnosti ústavný súd napadnuté rozhodnutie zrušil a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie a rozhodnutie (bod 2 výroku nálezu).

19. Po vrátení veci na ďalšie konanie bude úlohou okresného súdu v prípade, ak bude chcieť odňať sťažovateľovi priznané oslobodenie od súdnych poplatkov, aby preskúmal majetkové pomery sťažovateľa, pričom nebude prihliadať na finančné zadost'učinenie vyplatené okresným súdom na príkaz ústavného súdu [§ 134 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“)].

V.

Trovy konania

20. Podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti nahradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania.

21. Výšku trov určil ústavný súd v zmysle § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde podľa § 11 ods. 3, § 16 ods. 3 a § 18 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov ako odmenu za dva úkony právnej služby (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti) uskutočnené v roku 2020 po 177 eur, spolu 354 eur, dvakrát režijný paušál po 10,62 eur, spolu 21,24 eur, spolu 375,24 eur. Replika sťažovateľa obsahovo kopíruje sťažnostnú argumentáciu, preto z pohľadu účelnosti trov konania ústavný súd náhradu trov za tento úkon nepriznal. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 28. októbra 2021

Robert Šorl
predseda senátu